תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי בכורים

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי בכורים

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-בכורים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 5
הלכה ג 6
הלכה ד 6
הלכה ה 8
הלכה ז 8
הלכה ט 9
פרק ב 10
הלכה א 10
הלכה ב 11
הלכה ג 16
הלכה ד 18
הלכה ה 18
הלכה ו 18
פרק ג 19
הלכה ג 19
הלכה ד 19
הלכה ה 20
הלכה ו 20

פרק א

הלכה א

א"ר יוחנן כולהון משום תורת הגוזלן ירדו להם. אבל אם הי' לו רשות ולא הוי גזלן מביא וקורא אע"ג דלא הוי אדמתך אבל ר' יוסי פליג עליו ואמר מתניתא אמרה כן מאיזה טעם אינו מביא משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך ואפילו הי' ברשות בהיתר ולא בגזילה מ"מ הא לא הוי אדמתך דהא הוי אדמתו של אחר אבל ר' יוחנן ס"ל דאדמתך ממעט גזילה ופי' תיבות מתניתא אמרה כן הוא לאו ראי' לר' יוחנן אלא דיחוי דז"א דמתניתא אמרה כן ר"ל דמתניתא כן אמרה ממיעוט אדמתך ולא משום דגזילה:

ר' יוסי בשם ר"א והוא שנתן לו רשות לעולם. דאזיל לטעמו דס"ל דהטעם הוא לאו משום גזילה אלא משום דהוי אדמת אחר. ר' יונה בשם ר"א אפילו לשעה דס"ל דכיון דלא הוי גזילה מביא וקורא ע"ז קאמר חיילי' דר' יונה מן הדא היה חופר בור שיח ומערה יורד וקוצץ והעצים שלו פי' דעצים הוא השרשים שייך לבעל הבור וע"ז מקשה והעצים ר"ל והשרשים לא לשעה הן בתמי' דהא רשות ביד חבירו לקצוץ השרשים וא"כ קשיא מאי שנא שרשים מהברכה ואנן קי"ל דשרשים לענין ביכורים אין בהם ממש כדאיתא בפ"ק דמס' ערלה ובפ"ב דמס' ב"ב בירושלמי דאל"כ לא הי' יכול אדם להביא ביכורים לעולם מפני שהשרשין של זה יוצאין לתוך של זה ושל זה בשל זה עיי"ש ואין לומר דשרשים אין בהם ממש משום דהוי ברשות ז"א דהא לא הוי אלא לפי שעה ע"ז משני ר' יוסי דמשרשים לא קשיא דהתם הוי לעולם משום דאם יקצוץ השורש הזה יצא אחר במקומו ונמצא דיש לו רשות על השרשים באדמת חבירו לעולם משא"כ בהברכה לשעה דאינו רק לשעה. וראיתי בירושלמי שת"י והוגה כאן חיילי' דר"י מן הדא אילן הסמוך למיצר מביא וקורא ותנינן היה חופר בור כו' ואינו כ"י הגר"א ז"ל. ולפי הנראה שכיון ג"כ לדרך הזה שפירשנו אבל א"צ לגי' הזה. ובאמת אין להקשות מאילן הסמוך למיצר כי זה הוא מתנאי יהושע דאילן הסמוך למיצר ואפילו דצריך להרחיק והוי גזלן כדכתב הרמב"ם ז"ל מ"מ מביא וקורא מתנאי יהושע שהתנה דלענין ביכורים יהא היניקה מאדמת חבירו שלו אלא דמקשה משרשים דעלמא דאין בהם ממש לענין ביכורים מצד הדין ולא מתנאי יהושע ומשני דלא דמי שרשים להברכה. א"ר מנא מילתא דר"י מסייע לאבא דהוא ר' יונה דהא ר"י ס"ל דהטעם הוא משום גוזלן וע"כ מכיון שיש לו רשות לשעה עכ"פ לא הוי גזלן אבל לר' יוסי דס"ל דהטעם הוא דאפי' בלא גזלן נמי אינו מביא וקורא משום דבעינן כל היניקה מאדמתך ולא מאדמת חבירו ע"כ בעינן רשות לעולם דאז נקרא היניקה מאדמתך אבל רשות לשעה לא הוי כל היניקה מאדמתך:

במה פליגין במכר שביל לחבירו אבל אם מכר לרבים כ"ע מודו שמכר עד התהום. כן גי' השנו"א ז"ל:

א"ר יוסי מיסבר סבר ר"ש בר רב יצחק שר"א מתיר לעשות כן והן שלו לעולם אלא ר"א מתיר לעשות כן וכל הקודם בהן זכה. ר"ל דהבורות שיחין ומערות שחפר הוא אינו שלו אלא כל הקודם בהן זכה וע"כ נקרא שלו מפני שמותר לעשות כן בתחלה ואינו שלו מפני שכל הקודם בהן זכה ונמצא דהוי שלו ואינו שלו וע"כ מביא ואינו קורא:

הלכה ב

עד כדון בשגזל קרקע גזל זמורה האיך הדין. ופריך הגמ' פשיטא דמביא דהא דמים הוא חייב לו וכבר קנאה בשינוי רשות ע"ז קאמר דצריכה לרבנן מצות כגבוה או אינן כגבוה. פי' לפיכך מיבעיא לן משום דזה גופה מיבעיא לן אם מצות הוי כגבוה או לא דהא קי"ל דאפי' אמרינן בעלמא יאוש כדי קני מ"מ בהקדש לקרבן למזבח לא קני משום מצוה הבאה בעבירה ע"כ מיבעיא לן אם מצות ג"כ דמי לגבוה או לא דאע"ג בעלמא הגוזל זמורה ונטעה קנאה מ"מ בקרבן כה"ג לא הוי קנין משום מצוה הבאה בעבירה ע"כ מיבעיא לן אם מצות דמי ג"כ לגבוה או לא ע"ז מביא מאשירה שביטלה שכשר להדיוט מ"מ פסול לגזירין למערכה ע"ז בעי רשב"ל לענין לולב אם מצות כגבוה ומסיק הגמ' דלענין מצות פשיטא לן שאינו כגבוה רק במצות ביכורים מיבעיא לן אם כר"י דהוקשו לקדשי הגבול מביא אבל לרבנן דהוקשו לקדשי מקדש אינו מביא ומכאן ראיה עצומה לשיטת ר"ת ז"ל במס' ב"ק דף ס"ז ע"א ובכמה מקומות דאפילו אמרינן בעלמא יאוש קני מ"מ לענין קרבן לגבוה אינו קונה משום מצוה הבאה בעבירה עיי"ש ומכאן ראיה גמורה לזה:

עד כדון בשלא נתיאשו הבעלים אפילו בשנתיאשו הבעלים. כן הגי' מוכרחת וכן כתב הפ"מ ז"ל וקפשיט מן המשנה לקמן בפ"ד ה"ג דתני שם דבסקריקין והגזלן דנוהג תרומה ומעשרות משא"כ בביכורים ואם תימר לפני יאוש א"כ גם תרומה ומעשרות אינו נוהג כדמסיק דבגזילה שלא נתיאשו הבעלים אפי' בתרומה לא עשה כלום [כצ"ל גי' מוכרחת היא] כהדא דתני האנס והגנב והגזלן בזמן שהבעלים מרדפין אחריהן אין תרומתן תרומה. א"כ ע"כ דמיירי בתרומה לאחר יאוש ומ"מ בביכורים אינו מביא א"כ נפשוט האיבעיא דאינו מביא ביכורים אפילו לאחר יאוש. ע"ז אמר ר' יוסי עד כדון אנן קיימין בגזילה שלא נתיאשו הבעלים ממנה ר"ל דדחי הפשיטות ממתניתין דלקמן דלעולם יש לומר דמיירי בשלא נתיאשו הבעלים ממנה וכ"ת ולייד מלה אנן תנינן הרי אלו בתרומה ומעשר משא"כ בביכורים לאו דבתרומה ומעשר יכול להפריש ובביכורים אינו יכול

להפריש ז"א אלא אפשר לפירות לצאת בלא ביכורים בניחותא אפשר לפירות לצאת בלא תרומות ומעשרות בתמי' ר"ל דבביכורים אפשר לצאת בלא ביכורים דיהא פטור מהבאת ביכורים משום דנתמעט מן אדמתך אבל בתרומה ומעשר אפשר לצאת בלא תרומה ומעשר בתמי' דהא לא שייך שם פטור דתרומה ומעשר מחמת גזילה וחייב ואינו יכול להפריש לא זה ולא זה כדאמר לעיל ולאו דהפירוש בהמשנה דהרי אלו בתרומה ומעשר דיכול להפריש משא"כ בביכורים דאינו יכול להביא ז"א אלא דה"פ דהרי אלו בתרומה ומעשר דיש עליו חיוב דתרומה ומעשר דגזילה אינה פוטרת לתרו"מ משא"כ בביכורים דבגזלן פטור משום דכתיב אדמתך אבל בתרו"מ אי אפשר להיות פטור גבי גזלן אלא אינו יכול להפריש וחייב להפריש רק דאינו יכול אבל בביכורים כיון דאינו יכול להביא פטור מלהביא דאפשר בביכורים לצאת בלא ביכורים אבל בתרומה ומעשר אי אפשר לצאת בלא תרומה ומעשר דהתם לא כתיב המיעוט דאדמתך לצאת וע"כ אין לפשוט האיבעיא דמיירי ע"כ לאחר יאוש משום תרומה דאל"כ האיך מפריש תרומה ז"א דלאו הפירוש דמפריש תרומה ומעשרות ז"א אלא דהגזילה אינה פוטרתו מתרומה ומעשר וחייב להפריש ואינו יכול להפריש אבל בביכורים הגזילה פוטרתו מאדמתך וא"כ נשאר האיבעיא בגזילה שנתיאשו הבעלים אם מביא ביכורים או לא וכדמסיק אבל בגזילה שנתיאשו הבעלים עד כדון צריכה ונשאר איבעיא דלא איפשיטא:

הלכה ג

אילו כתיב ולקחת ראשית וגו' ת"ל מראשית כו'. כצ"ל וכן איתא בשנו"א ז"ל: **ר"ב בשם רשב"נ למה כתיב ארץ ארץ ב' פעמים**. פי' המהרא"פ ז"ל בפסוק של שבעת המינין כתיב ארץ אצל חיטה וארץ אצל זית שמן בא להודיעך שאין הבית עומד אלא על ב' דברים הללו שעיקר צרכי הבית הוא פת ושמן ולמה נכללו כדפי' הפ"מ ז"ל:

הלכה ד

ר' יונה ור' ייסא תרויהון בשם רבי שמואל בר רב יצחק בבני קיני חותן משה היא מתניתא. משום דקשה להו דאי ס"ד בגר פשוט ל"ל לממעטו משום שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו תיפוק לי' דלא נטל חלק בארץ ונתמעט כמו במשנה דלקמן באפיטרופוס ואשה ועבד משום דכתיב אשר נתת לי ע"כ מוקי דמיירי מתניתן בבני קיני חותן משה דהם נטלו חלק בארץ ומ"מ אינו יכול לקרות דאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו. וע"ז פריך דז"א דהא בני קיני חותן משה קורין שפיר ג"כ משום דכתיב לכה אתנו והטבנו לך משמע שיהא שוה אתנו בארץ לכל הפרטים:

ר' חזקיה בשם ר"א לא אמר כן. ר"ל לא תני כן דר"ש בר"י אוקי למתני' בבני קיני חותן משה אלא תני אוקימתא דידי' באופן אחר וכדמסיק דאוקמה על גר האמור בתורה אלא מ"ט אמרו האפיטרופסין והאשה והשלוחין כו' מביאין ולא קורין שהגר הרי אמור בפרשה פי' דמקשה מ"ט מביאין מנ"ל לחלק בין הבאה לקריאה דהא כי היכי דנתמעט הקריאה מן אשר נתת לי כמו כן נפטר ג"כ מן ההבאה וקשה למה אמרו מביאין ולא קורין מנ"ל לחלק בין דין הבאה לקריאה ומשני שהרי הגר אמור בפרשה ר"ל דהרי כתיב בפרשת ביכורים אתה והלוי והגר א"כ ע"כ דגם הוא מביא אע"פ שאינו יכול לקרות כמו אשה ואפיטרופוס דהא שוה גר לאשה ואפיטרופסין דלא יכול לומר אשר נתת לי וע"כ אעפ"כ אמור בפרשה ונתרבה לענין הבאה [כדפירש"י ז"ל בפי' החומש דהגר דקרא מרבה לי' להבאה] וכיון דגר נתמעט ג"כ מן המיעוט הזה אשר נתת לי ומ"מ מרבה לי' להבאה אלמא דלא נתמעט מהמיעוט הזה דאשר נתת לי רק לענין הקריאה ולא לענין ההבאה וילפינן הדין של המשנה הסמוכה מהדין של משנה דידן דהוא גר וגר מפורש ע"כ בתורה. ע"ז אמר ר"ש בר רב יצחק תיפתר בההן גר דהכא ר"ל האמור בפרשה בבני קיני חותן משה ובני קיני חותן משה מביאין וקורין ג"כ ר"ל דאין ללמוד מגר הנאמר בתורה דמיירי בבני קיני חותן משה דיש להן חלק בארץ וקורין ג"כ דהא גר בן גר שפיר קורא לאבותינו [וה"ה דהי' יכול למיתני גם על המתניתא דידן הענין הזה ולמימר דאין ללמוד דינא דמתניתין דידן מן גר האמור בתורה דהתם מיירי בבני קיני חותן משה אלא משום דעל המשנה דידן לא היו מבקשים בני הישיבה טעם דהא מפורש בתורה דגר מביא רק דהיו מבקשים טעם על המשנה השניה דאפיטרופסים ושליח וכו' מנ"ל דמביאין וילפי מן גר] ע"ז מדחה ר"ש בר"י דמגר אין ראי' דמיירי בבני קיני חותן משה דהם קורין ג"כ ונתרבה גר שבתורה לכל אפילו לקריאה ע"ז אמר ר' יוסי קיימה בנימין בר עשתור קומי ר"ח ב"ב בעכו"ם שבא על בת ישראל בעבירה היא מתניתא ר"ל דכיון דס"ל דבני קיני חותן משה קורין ג"כ משום דגר בן גר קורא א"כ קשה למה נקט התנא ואם הית' אמו מישראל קורא דהאיך משכחת לה אמו מישראל בהיתר הוא ע"כ בגר שנשא בת ישראל והוליד בן א"כ הרי הוי גר בן גר וקורא אפילו בלא אמו מישראל כיון דבני קיני חותן משה קורין ע"כ אמר דמתניתין מיירי בגר ראשון ואמו מישראל מיירי שאביו העכו"ם בא בעבירה על אמו. ור' יונה לא אמר כן ר"ל דלא תני אוקימתא דבר עשתור דמיירי בעכו"ם שבא בעבירה כו' על הא דר"ש בר"י דאוקמי' גר דקריאת ביכורים בגר בן גר אלא תני על מילתא אחריתא כדמסיק רבי שמע לאילין דבי בר עשתור דאינון גרים בני גרים אומרים בתפילה אלהי אבותינו ופריך להו והתנינן אם היתה אמו

מישראל כו' והיכי משכחת לה שיהא גר בהיתר גר בת ישראל אם לא בגר בן גר וא"כ למה צריך אמו מישראל ע"ז אמר ר' יוסי בשם בר עשתור דמיירי מתניתין דהי' בעבירה והאוקימתא דר"י בשם בר עשתור על התפילה היא ולא על קריאת ביכורים על אוקימתא דר"ש בר"י. והגר"א ז"ל בכי"ק מגי' כאן ר"ח בשם ר"א לא אמר כך אלא מ"ט אמרו הגר מביא ואינו קורא והרי הגר אמור בפרשה אמר רשבר"י תיפתר בההן גר דקרא בבני קיני חותן משה ובני קיני חותן משה מביאין וקורין [ר"ל דהקשה על מתניתין למה אינו קורא הרי מבואר גר לענין בכורים ומוקי דמיירי הקרא בבני קיני חותן משה שהוא גר שני שבא מבני קיני חותן משה והוי גר בן גר ויש לו חלק בארץ]. אמר ר' יוסי קיימה בנימין בר עשתור קומי ר"ח ב"ב בגוי שבא בעבירה על בת ישראל [ותיבות היא מתניתא מיותר] ר"ל דמוקי להקרא דמיירי לא בגר בן גר ומבני קיני חותן משה ז"א אלא דמוקי להקרא בגר ראשון רק דאמו מישראל ובזה תנינן במתניתין דמביא וקורא על כן לא קשה על המתניתין מהקרא. ר' יונה לא אמר כן אלא ר"ח ב"ב שמע לאילין דבי בר עשתור וכו' א"ל והא תנינן אם היתה אמו מישראל כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ולפי הגי' שלפנינו ג"כ נתפרש יפה בע"ה:

וכי אברהם יצחק ויעקב אבותיהם היו כלום נשבע הקב"ה לגרים אלא לאבות. כ"ג הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ה

תמן תנינן רי"א בת גר זכר כו'. הגר"א ז"ל בכי"ק גרס כאן מה דאיתא בסמוך תני בשם ר"ש גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד עד ר' יוסי בשם ר' יוחנן ואח"כ גרסינן וכולהון מקרא אחד הן דורשין:

ר' יהודה אומר עד שיהא אמו מישראל. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק אביו מישראל:

ליקטן לשלחן ביד אחר וחלה שליח לא ישלחם ביד אחר שמא ימלך הוא להביאן. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק. ר' אבהו בשם ר' יוחנן היורש כו'. גי' הגר"א ז"ל דגרסינן כאן הא דבסמוך כתיב ושמחת כו' רשב"ל כדעתי' דרשב"ל אמר אדם יורש את אשתו ד"ת ואחר כך גרסינן הא דר' אבהו בשם ר' יוחנן היורש מביא ואינו קורא:

הלכה ז

מ"ט דרבנן הגדתי היום פעם אחת הוא מגיד כו' הנה הבאתי פעם אחת הוא מביא ואינו מביא פעם שנית ולית ליה לר"י כן אית לי' באדם אחד אבל בב' בנ"א מגיד וחוזר ומגיד ומביא וחוזר ומביא. כן הגי' בשנו"א ז"ל. וכן מגי' במשנה זו ומנין שחייב באחריותן עד שיביאם לבית ולא להר הבית עיי"ש:

הלכה ט

תני חכורי בתי אבות. הגר"א ז"ל בכי"ק מגי' כאן ומחליף הגירסא וכצ"ל ר"ה ר' יוסי בשם ר' יוחנן בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא ומסיק אפי' באריס לעולם ובחכור לעולם אינו מביא ואח"כ גרסינן והיידא ר"ז ר"ח בשם ר' יוחנן בחכירי בתי אבות היא מתניתא ותני חכירי בתי אבות אין מביאין רי"א מביאין ותיבות שבסוף הפרק למה בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא נמחק. וה"פ דר"ה ור' יוסי בשם ר"י מוקמי מתניתין דידן דס"ל לר' יהודה דאריסות וחכירות מביאין ולא פליג ארישא הוא משום דבמשנה הזאת מיירי בבעלי אריסות ובעלי חכירות משא"כ במשנה דהל"ב דהתם לא פליג ר' יהודא משום דהתם מיירי באריס וחוכר ובאריס וחוכר לא פליג אבל הכא מיירי בבעלי אריסות ובבעלי חכירות ואינו מפרש הנ"מ בין אריס וחכיר לבעלי אריסות ובעלי חכירות וע"ז הוון בעין בני הישיבה לפרש הנ"מ והוון בעין מימר מ"ד בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא הא באריס וחכיר לא ר"ל דבאריס וחכיר דבהלכה ב' אף ר"י מודה דאינו מביא וזהו הנ"מ באריס לשעה וחכיר לשעה זהו אריס וחכיר דמודה ר' יהודא הא באריס לעולם ובחכיר לעולם מביא דזהו בעלי אריסות ובעלי חכירות ובעלי אריסות נקרא לעולם ואריס וחכיר נקרא לשעה ע"ז אתא ר"ב ר"ח בשם ר' יוחנן דז"א דאפילו באריס לעולם ובחכיר לעולם נמי אינו מביא. וע"ז פריך והיידא ר"ל ומהו דאמר ר' יוחנן בבעלי אריסות וחכירות ומהו הנ"מ בין משנה הזאת למשנה דהל"ב ע"ז מפרש ר"ז ר"ח בשם ר' יוחנן בחכירי בתי אבות היא מתניתא ר"ל דר' יוחנן מפרש מתניתין דידן דס"ל לר"י דאריסות וחכירות מביאין וקורין מיירי בחכירי בתי אבות משא"כ במשנה דהל"ב לא מיירי באריסות וחכירות של בתי אבות וזהו הכונה דר' יוחנן דאמר בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא דכונתו דמתניתא מתוקמא בחכירי בתי אבות וע"ז מסיק ותני כו' ר"ל דכן תנינן ג"כ מפורש בברייתא חכירי בתי אבות אינן מביאין ר' יהודא אמר הן עצמן מביאין אלמא דבחכירי בתי אבות פליג ר' יהודא. ובשנו"א ז"ל מגי' כאן באופן אחר וה"ג ר"ה ור' יוסי בשם ר' יוחנן בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא ר"ז ר"ח בשם ר"י בחכירי בתי אבות היא מתניתא מ"ד בבעלי אריסות וחכירות היא מתניתא הא באריס וחוכר לא באריס לשעה וחוכר לשעה הא באריס לעולם וחוכר לעולם מביא ומ"ד בחכירי בתי אבות אפילו באריס לעולם וחוכר לעולם אינו מביא ותני חכירי בתי אבות אין מביאין רי"א מביאין וקורין עכ"ל ז"ל:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ב

הלכה א

שתי תרומות התרומה וביכורים תרומה דכתיב כו'. ר"ל מנ"ל דהוי במיתה דכתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו והכתוב קאי ע"כ על תרומה משום דרישא דקרא הוא ושמרו את משמרתי וגבי תרומה כתיב את משמרת תרומותי ע"כ קאי על תרומה דהוא ביכורים ג"כ. ע"כ קאמר תרומה דכתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו וגו' ביכורים ר"ל מנין דביכורים הוי ג"כ בכלל משמרת תרומותי מדכתב רחמנא תרומותי גבי משמרת הוי ביכורים ג"כ בכלל ומנין דביכורים נקרא תרומה משום דכתיב והבאתם שמה וגו' ותרומת ידכם כדאיתא בש"ס דילן ואמר מר תרומת ידך אלו ביכורים מנין לנו דתרומת ידך אלו ביכורים משום דבתרומה לא שייך והבאתם שמה דהא א"צ להוליכה לירושלים וע"כ דקאי על ביכורים כדגרסינן והבאתם שמה אלו הביכורים ר"ל דלא מצינו הבאה בתרומה אלא בביכורים כדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך ומסיים והניחו לפני מזבח וגו' א"כ צריך הבאת מקום לבהמ"ק דעד הקרא דולקח הכהן הטנא לא מצינו הבאת מקום דבית הבחירה אלא לירושלים והקרא דוהבאתם שמה קאי על בית הבחירה ע"כ מביא הקרא דולקח הכהן הטנא ומסיים והניחו לפני מזבח ולפ"ז ההבאה דביכורים הוא לבית הבחירה. או נאמר בקדשים הכתוב מדבר כדפי' הפ"מ ז"ל:

כהנא שאל לר' זעירא זר שאכל תרומה. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן בשנו"א ז"ל כהנא שאל לרב זר שאכל תרומה בעון מיתה מן דצלי א"ל אני ה' הפסיק הענין כהן שאכל תרומה בעון מיתה ואין זר שאכל תרומה במיתה ר"ח בשם ר"י זר שאכל תרומה במיתה מתניתא מסייע לר"י אוכלי תרומה בזרים [נ"ב בירושלמי שת"י כן הגי' בערוך ערך טען ואינו מכ"י הגר"א ז"ל] טהור שאכל טהור וטמא שאכל טמא וטהור שאכל טמא וטמא שאכל טהור במיתה אוכלי תרומה בכהנים טהור שאכל טהור כמצותו טהור שאכל טמא בעשה טמא שאכל טהור במיתה טמא שאכל את הטמא בל"ת כו' ר' יוסי שמע לה מן הכא הטמא והטהור כו' כאן הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת ואין הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת בתרומה ופריך ודילמא אין הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת בקדשים כו' מתניתא פליגא על רב התרומה והביכורים כו' מתניתא פליגא על ר' יוחנן ואסורין בזרים פי' מדקתני אסורין משמע דרק איסורא בעלמא ולא מיתה [וכה"ג פריך בבבלי וירושלמי בר"פ יוה"כ אסור ענוש כרת הוא ומשני לחצי שיעור עיי"ש] וה"נ מקשה מדקתני אסורין לזרים משמע דלית ביה מיתה דאי ס"ד דיש בו מיתה א"כ קשה

אסור ענוש מיתה הוא ומשני ה"נ לא צריכה אלא לחצי שיעור. כן הפי' לפי גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א ז"ל:

ר"ב ב"ח בשם ר"י לך נתתיו למשחה למשחה לגדולה. ובמקום למשחה נדפס כאן לשמחה כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הייתי אומר בין טמאים בין טהורים. ר"ל דמותר להדליק אף תרומה טהורה אף שראוי לאכילה ע"ז קאמר ר"א בשם ר"י לא בערתי ממנו בטמא מבעיר את התרומה בטומאה ר"ל דלמה קאמר רחמנא לא בערתי ממנו בטמא לימא לא בערתי סתם אלא ודאי בטהורה אף תרומה אסורה הואיל דראוי לאכילה ואינו מותר רק בטמאה משום דלא חזיא לאכילה ע"כ צריך קרא לגבי מעשר לאסור אפילו בטמא וגבי מעשר גופי' א"צ כל עיקר קרא לאסור רק בטמא ע"ז קאמר ר"ז בשם ר"א דעכ"פ צריך קרא על מע"ש טמא דאסור לבערו דבלא קרא ה"א דמותר כמו תרומה טמאה ע"ז מקשה הגמ' דז"א דלגבי מע"ש גופי' לא צריך קרא אפילו בטמא דהא דמי לתרומה טהורה דאסורה משום דכיון דראוי לאכילה אסור לשורפ' א"כ כמו כן במע"ש אפילו טמא כיון דראוי הוא לפדותו ולאוכלו בטהרה בודאי אסור לבערו וע"כ אפילו על מע"ש ג"כ א"צ קרא אפילו בטמא אלא צריך קרא משום לקוח בכסף מעשר דהתם אין ראוי לפדות אליבא דר"י אוף צ"ל או בביכורים לד"ה ר"ל כיון דהפרשה הזה קאי על ביכורים ג"כ כדאיתא בהל"ב וביכורים אין ראוי לפדותו ע"כ צריך הקרא משום ביכורים טמאים דאין להם שום היתר וה"א דמותר כמו תרומה טמאה ע"כ צריך קרא:

והתנינן תרומה וכי יש בתרומה נטילת סרך. הגר"א ז"ל בכי"ק גרס והתנינן חולין וכי יש בחולין נטילת סרך ר"ל דתנינן נוטלין לידים לחולין וכי יש בחולין נטילת סרך:

הלכה ב

טעונין הבאת מקום דכתיב כו' הטנא מידך וחייבין בביעור דכתיב בערתי הקודש מן הבית עד כדון מעשר ביכורים מנין אמר ריב"א בשם ר"א הקודש הקודש העליון במשמע. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן משמע בשנו"א ז"ל:

וידוי זה קריי' דכתיב ועניתי ואמרת. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

כיני מתניתין ואוסרין כ"ש כו' ואף לזרים ואף לבהמה ר"ש מתיר מן מה דו מותיב לון [ותיבת ואף רבנן מודיי לי' מחק הגר"א ז"ל בכי"ק] אין אתם מודים שהן מותרים לזרים כו' כשם שאין מחיצה לזרים כך לכהני' ולאדם כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובגליון כתוב בכי"ק ז"ל אין אתם מודים שהן מותרים נ"ב ר"ל חוץ לירושלים שמותר לד"ה אף לזרים ולבהמה ומזה פריך לון וכי יש מחיצה כו' כך כו' אבל רבנן ס"ל דאף לזרים ולבהמה

אסור בירושלים דעשו אותה כדשיל"מ עכ"ל ז"ל וקודם כיני מתני' נכתב הג"ה בזה"ל והתני ואוסרין כ"ש כו' וגידוליהן כו' ולית ר"ש פליג כיני מתניתין ע"כ ועל הג"ה זו הנני מסופק אם זה הוא כ"י קדשו של הגר"א ז"ל או לא כי הכתב אינו של הגר"א ז"ל אבל ניכר שהיה כתוב בתחלה אותיות במקום הזה וזה הכתב הוא כהעברת קולמוס ונשתנה הכתב ומובן דכונת הג"ה זו הוא דמקשה על המתניתין מדוע לא פליג ר"ש על הך בבא דאוסרין בכ"ש משום דלא הי' גירסתם במשנה על הבבא זו דר"ש פליג ומתיר. ומשני כיני מתניתין דבאמת כצ"ל במתניתין ואוסרין כ"ש ור"ש מתיר. אבל דוחק גדול למימר דלא היה הגי' בהמשנה קודם דר"ש מתיר וגם קשה מנין לנו להקשות דיפלוג ר"ש בזה דילמא מודה להן בזה בשלמא על וידוי שפיר מקשה למה לא פליג ר"ש על וידוי משום דכיון דר"ש לא דריש הקודש העליון ור"ש לא מקיש ביכורים למעשר א"כ צריך לפלוג גם על וידוי אבל לענין התערובות והגידולין דהוא משום דשיל"מ מהיכא תיתי נימא דפליג ר"ש ע"ז. וגם מה שנכתב בגליון בנ"ב חוץ לירושלים שמותר לד"ה תיבת חוץ והלמ"ד של לירושלים אינו כי"ק של הגר"א ז"ל. וע"כ נראה לפענ"ד דהפי' הוא בפשיטות כפתור ופרח דקשה להגמ' מברייתא דמביא בסמוך דא"ל ר"ש לרבנן אין אתם מודין לי שאסור לזרים ולבהמה ואי ס"ד כמו שהגירסא היא בהמשנה דרבנן ס"ל דאוסרין בכ"ש ולזרים ולבהמה ור"ש מתיר אם כן פליגי מפורש רבנן ורבי שמעון בזה. ע"כ מתקן הגמ' פי' המשנה דה"פ דכיני מתניתין [ר"ל כן הוא מתניתין כמו בכ"מ] ואוסרין כ"ש מלאכול בירושלים ר"ש מתיר וגידוליהן אסורין מלאכול בירושלים ור"ש מתיר ואף לזרים ואף לבהמה ר"ש מתיר ר"ל דהא דגרסינן לשון אף לזרים קאי על ר"ש דר"ל דר"ש מתיר הכל בין לכהנים בביכורים להוציא חוץ לירושלים ובין במע"ש לזרים ולכהנים להוציאו חוץ לירושלים וכן מתיר ביכורים אף לזרים ומע"ש אף לבהמה ושייך לשון אף משום דלשון אף לזרים ולבהמה הוא נתינת טעם דר"ש דר"ש מתיר הכל כל התערובות ומותר לכהן בביכורים להוציא חוץ לירושלים לכתחלה וכן במע"ש לכל אדם מותר להוציא חוץ לירושלים אע"ג דהוי דשיל"מ בזה משום דר"ש ס"ל דנתבטל ביכורים אצל זרים ומע"ש לענין אכילת בהמה. וע"כ ס"ל דדבר המותר לזרים ולבהמה האיך שייך איסור מחיצה בדבר המותר לזרים ע"כ מותר אף לכהן ור"ש ס"ל דלזרים ולבהמה לד"ה מותר. וא"כ כיון דהתערובות הזה נוגע אף לזרים ולבהמה ממילא אין כאן איסור מחיצה. ועפ"ז ניחא הא דגרסי' ב' פעמים ר"ש מתיר בסוגיא הזאת דה"פ ר"ש מתיר ר"ל מותר כל התערובות והוי חולין ומייתי נתינת טעם ואף לזרים ואף לבהמה תיבת ואף הוא נתינת טעם כמו דאף לזרים מותר כדאיתא בסמוך וכן הוא לשון הירושלמי כמה פעמים ר"ש

מתיר ואף רבנן מודיי ליה דר"ל ר"ש ס"ל דבזה אוף רבנן מודיי לי' מן מה דו מותיב לון ר"ל מן מה דמותיב לון בברייתא אין אתם מודים שהן מותרין לזרים שהן מותרין לאכילת בהמה ויש מחיצ' לאכיל' זרים ויש מחיצ' לאכילת בהמה בתמי' פשיטא דבזה לא שייך יל"מ במחיצה ע"כ כשם שאין מחיצה לזרים ולבהמה כך אין מחיצה לכהני' ולאדם כגי' הגר"א ז"ל וע"כ אזיל החיוב דמחיצה ומותר הכל ולפיכך גרסינן בוא"ו ואף לזרים ואף לבהמה משום דבירושלמי משמש הוא"ו במקום ד' כמה וכמה פעמים [לדוגמא במסכת מעשרות פ"ה ה"א התולש מהן בשבת פטור ואינו רוצה בהשרשתן דהוא נתינת טעם כמו דאינו רוצה בהשרשתן וכמו כן הכא בסוגיין גופי' דגרסינן אין אתם מודין לי שהם מותרים לזרים שהן מותרין לאכילת בהמה ויש מחיצה אצל זרים תיבת ויש הוא נתינת טעם כמו דיש מחיצה אצל זרים. וכזה איתא כמה פעמים עצמו מספר וכן לשון הש"ס הזה] והוי כמו דאמר ר"ש מתיר דאף לזרים דאף לבהמה ר"ל דהא אף לזרים ר"ש מתיר ואף רבנן מודיי לי' לדעתי' אבל רבנן ס"ל דירושלים עשו אותה כדבר שיש לו מתירין דס"ל דאפילו לזרים ולבהמה נמי אינו בטל משום דכיון דהוי דשיל"מ לגבי כהן בביכורים ולמע"ש לכל אדם לענין מחיצה הוי נמי דשיל"מ לגבי זרים ולגבי בהמה כמו שכתב הגר"א ז"ל בכי"ק וכן פסקו הפוסקים ז"ל להלכה כרבנן עיי' במג"א ז"ל סי' רי"ח וכ"כ הגר"א ז"ל דרבנן ס"ל כן כנ"ל:

מה פליגין ר"ש ורבנן בגידולין אבל בעירובין. ר"ל בתערובות אף ר"ש מודה דאינו בטל וגרס הגר"א ז"ל בכי"ק דכאן צ"ל מה דגרסינן לקמן ושייך הכא וה"ג אף ר"ש מודה מן הדא דתני ר"ש באיזה מעשר אמרו [ומה דמביא הפסוק לא תוכל לאכול בינתיים מיותר] במע"ש טהור שנכנס לירושלים ויצא ר"ל באיזה מעשר אמרו דבטל לזרים בשנכנס לירושלים ויצא אבל בשלא נכנס לירושלים הו"ל דשיל"מ ע"י פדיון ולא בטל הרי מוכח בפירוש דבמעשר שיש לו פדי' מודה ר"ש דאינו בטל ועוד מן הדא תני בשם ר"ש [ומה שבינתיים מיותר] יש במעשר שהמעשר אוסר דמיו ועירוביו וקנקניו וספק עירובו כ"ש ואין מדליקין בו הרי בפירוש דר"ש מודה לרבנן בתערובות ביש לו מתירין ע"י פדיון ופריך ואמר אף בגידולין כן מה בין עירובין מה בין גידולין ומשני עירובין בעיינן הן גידולין כבר בטלו. וע"ז מסיק וקאמר במה דר"ש מודה לרבנן בעירובי מעשר אבל בעירובי ביכורים כגדולין הן וכן היה ר"ש אומר אין הביכורים כו' ברייתא היא ופריך מה בין מעשר מה בין ביכורים ומשני מעשר אין לו עליי' ר"ל דאין לו עליי' משום דהוי דשיל"מ ביכורי' יש להן עליי' דהא לא הוי דשיל"מ וא"כ לפ"ז לא מודה ר"ש לרבנן במעשר רק באופן שיל"מ כגון בחוץ לירושלים שיש לו מתירין בפדיון או במע"ש טמא

אפילו בירושלים אבל במע"ש טהור ובירושלים גופי' פליג ר"ש כדמסיק הוי מה דר"ש מודה לרבנן ר"ל במעשר בדבר שאין לו עליי' פי' דוקא בדבר שאין לו עליי' דהוי דשיל"מ אבל במע"ש גופי' שיש לו עליי' דלא הוי דשיל"מ כגון בירושלים גופי' דאין לו מתירין לענין זרים ובהמה ס"ל דבטל אף לכהנים:

מודה ר"ש באות' סאה שהעלה מתוך מאה טעונה מחיצה דכהן צריך לאכול במחיצה וטעונה הניי'. גי' הגר"א ז"ל הבאה ורבנן אמרי כולהון טעונות מחיצה וטעונות הבאה:

ר' יוחנן אזל לחד אתר אמר אנא הוא בן עזאי דהכא כו' אתא שאל לר' ינאי א"ל למעשר הושבה. גי' השנו"א ז"ל הושווה פי' הא דקתני וגידוליהן אסורין לא קאי אלא למעשר אבל ביכורים גידוליהן מותרין ופריך מחלפא שיטתי' דר"י תמן אמר ריב"ל לקרנה של נבילה הושווה פי' ע"ז ששנינו שנבילה ומי חטאת אין מטמאין בגדים במגע ק"ל לריב"ל מהא דתני בתוספת' שא"א להיות מגע בלא משא והאיך אמר שאינו מטמא בגדים ואמר שלקרנ' של נבילה הושווה מאי דקתני שאין מטמא בגדים במגע היינו אם נגע בקרן של נבילה דוקא שאז יכול להיות מגע בלא משא אבל בשערה של נבלה או במי חטאת מטמא בגדים. ופריך עלה ר' יוחנן האיך אפשר שלא קאי אלא על קרני של נבילה ולא על מי חטאת הא קתני וחשוכי בגדים [בפ"ק דמס' כלים] לשון רבים שהן נמנעין מלטמא בגדים וכאן תני לשון גידולין לשון רבים ולא פריך ר' יוחנן לר' ינאי דאמר למעשר הושווה האיך איפשר דקאי על מעשר לחוד הא קתני לשון רבים עכ"ל השנו"א ז"ל. ונראה לפענ"ד דהמביאין את השנו"א ז"ל לדפוס לא ביארו כל הצורך דלדבריהם ז"ל קשה מאד דלמה לי' להקשות מר' יוחנן אר' יוחנן דהתם מדייק דקתני וחשוכי לשון רבים והכא לא מדייק גידוליהן לשון רבים הלא בלא"ה הא מפורש בסוף מתניתין כאן הרי אלו במעשר ובביכורים משא"כ בתרומה א"כ מפורש קתני מעשר וביכורים וזה פלא גדולה ותו בלא"ה אפילו אי לא מצינו הא דר' יוחנן במס' כלים הנ"ל היה לנו להקשות דהאיך אפשר לומר דקאי על מעשרות לחוד הא מפורש תני במתניתין גידוליהן לשון רבים וכן מפורש בסיפא דהרי אלו במעשר וביכורים ותו דגי' השנו"א ז"ל הושווה הוא לכונה אחרת ותו וכי לא ידעינן דתיבת גידוליהן הוי לשון רבים בלא ר' יוחנן דהתם ונראה לפענ"ד דכן כוונת השנו"א ז"ל דמשני דא"ל למעשר הושווה ר"ל הגם דקשה ממשנה הזאת על משנה דתרומות דשם מפורש דביכורים ומע"ש גידוליהן חולין והתירוץ של זרעו כלה ואין זרעו כלה לא שייך לחלק בביכורים וא"כ פליגא משנה זו על משנה דתרומות אבל לענין מעשר הושוו שניהם דכאן מיירי באין זרעו כלה ובתרומות מיירי בזרעו כלה ופי' הושווה כדאיתא בש"ס דילן גבי י"ח דבר בו ביום נחלקו ולמחר הושווה

וכן בירושלמי במס' סוכה פ"ב ה"ז למצוה הושווה ע"ש דמפורש כן וה"נ ה"פ דבביכורי' נחלקו ובמעשר הושווה וניחא ליה לר' ינאי לתרץ חד בבא אע"פ דבבבא שני' קשה ממשנה הזאת על משנה דשם מ"מ ניחא לן לכל הפחות לתרוצי חד בבא ויש כעין זו בבבלי כמה פעמים דניחא לחד מ"ד לתרוצי חד גוונא לכל הפחות דלא יסתור משנה אחריתי ובא מ"ד אחר ומקשה לו תרצת רישא סיפא קשיא ומאי מהני דנתרץ חד בבא הא סוף סוף קשה מבבא השניה אבל חד מ"ד ניחא ליה לכל הפחות לתרוצי אפילו חד בבא דלא יסתור משנה אחת למשנה אחריתי [עיי' במס' פסחים דף מ"ה ע"ב בפלוגתא דר' יוסף ורבה וכהנה רבות] וע"כ ר' ינאי מתרץ דלכל הפחות במעשר הושווה בדבר שאין זרעו כלה אף דנחלקו בביכורים אבל מקשה על ר' יוחנן דהא ר' יוחנן לא ניחא לי' לעולם לתרוצי באופן זה כיון דסוף סוף יקשה סיפא דהא תמן מקשינן על מתניתין דפ"ק דמס' כלים דגרסי' דנבילה ומי חטאת אין מטמאין בגדים במגע הא מפורש איתא בתוספתא בפ"ב דזבים מובא בר"ש ז"ל שם דצמר נבילה ומי חטאת מטמאין בגדים במגע משום דלא אפשר לנגיעה בלא משא אך קרני של נבילה אין מטמאין במגע לבד וע"ז משני ריב"ל דלכל הפחות לא קשה מנבילה דלא נחלקו מתניתין ובריית אלא דמתניתין מיירי בקרן של נבילה וע"כ לא נחלקו רק במי חטאת אבל לא בנבילה דמיירי בקרן של נבילה וא"כ לכל הפחות מתורץ חד בבא וע"ז לא ניחא לר"י בתירוץ הזה כיון דסוף סוף קשה מי חטאת והיינו דפריך לי' לא כן אילפן רבי חשוכי בגדים שנים וע"כ הוי מי חטאת ג"כ וא"כ תרצת לך נבילה אבל מי חטאת קשיא וא"כ למה קיבל מר' ינאי התירוץ כאן ליפרוך ג"כ הכא כן דגידוליהן הוי שנים ומאי מהני דתרצת מעשרות אבל ביכורים קשיא וברור אצלי שכן עומק כונת השנו"א ז"ל בזה. ודע דבירושלמי שת"י הגיה הגר"א ז"ל בכי"ק באופן אחר אמר ריב"ל לקרנה של נבילה נ"ב ר"ל דקשה לי' מ"ש בד' מינים גמל כו' ובנבלתם ושני לי' דאטהורים קאי לא כן אילפן רבי קירות שנים ע"כ ואזיל לכונה אחרת ולא כמ"ש בשנו"א ז"ל:

אר"ה הן דתימר גידוליהן אסורים רבנן כו' א"ל והא תנינן גידולי כו' ופודה אותן בזמן זרעם לאיזה דבר הוא פודה אותן לא מפני קדושה כו' יטענו מחיצה מפני קדושה כו'. ר"ל דכר"ש לא אתיא כלל אפילו המשנה דתרומות דהא כיון דלכל הפחות יש בהם קצת קדושה לענין פדיון א"כ יטענו מחיצה ולמה פוטר ר"ש מן מחיצה:

ר' ירמי' בשם רשב"ל הן דתימר גידוליהם אסורין איסור זרות דמיירי בירושלים דליכא רק איסור זרות ע"כ אסור הגידולין משום דהוי דשיל"מ לגבי כהן והן דתימר גידוליהן מותרין בהיתר מחיצות דמיירי בחוץ לירושלים דאז אין לה מתירין ולהכניס בירושלים

הוי הוצאה. כן גי' השנו"א ז"ל ופירושו. ובירושלמי שת"י שלטו ידי זרים ונחלף הגירסא והוא דלא כפי' השנו"א ז"ל:

תמן תנינן וגם נתתיו זה תרומה ותרו"מ כו' אר"ה אמרין תמן המעשר והביכורי' אח' הנותנן כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דהמעשר והביכורים מתבערין מן העולה בשריפה ע"כ צריך גם הכהן להתודות משא"כ תרומה לא שייך גבי כהן וידוי אלא רק בישראל ע"ז אמר ר"ז תירוץ אחר רבנן דתמן ורבנן דהכא אמרין מי שיש לו מעשר בפ"ע מתודה מי שיש לו תרומה בפ"ע אינו מתודה וע"כ משא"כ בתרומה הוא דבפ"ע אינו מתודה ע"ז אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן ר"ל דמוכח ממתניתא דעל מעשר בפ"ע מתודה ר' יוסי אומר יש להן ערי מקלט פי' דר' יוסי אומר דכהנים ולוים מתודים וע"כ דכל הוידוי הוא על מע"ש לחוד או ביכורים אפילו בלא תרו"מ דאם בתרומה ומעשר שלו הן ולא שייך גבי' וידוי דמתודה דנתנן לכהן דהא אינו מחויב ליתן לכהן וכל הביעור גבי כהן הוא רק המע"ש שיש לו מערי מגרש והביכורים דמה שנשאר אצלו צריך לשורפן כדאיתא במתני' סוף מס' מע"ש ועיי' ברמב"ם ז"ל אלא כי אנן קיימין בתרומה צ"ל במע"ש כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ומחק תיבת בתרומה. וע"ז פליג ר' הילא וקאמר דשמענן מי שיש לו מעשר בפ"ע מתודה מי שיש לו ביכורין בפני עצמן מתודה שמענן מי שיש לו תרומה בפ"ע מתודה בניחותא הוא ר"ל דשמענו דמתודה על כל מין ומין בפ"ע אם יש לו מין אחד והשאר נשרפו מתודה וע"כ ליכא לתרוצי כתירוצא דר"ז אלא כתירוץ שלו דקאמר דהמעשר והביכורים אחד הנותנן ואחד הנוטלן:

הלכה ג

ניחא התרומה אוסרת את הגורן המעשר אוסר את הגורן תיפתר שהקדימו בשבלים דאמר ר"א בשם רשב"ל מע"ר שהקדימו בשבלים. פי' הסוגיא הזאת קשה השנו"א ז"ל מפרש דלא קאי על פירוש המשנה אלא דקמ"ל דנכלל בהמשנה הזאת עוד דין אחד דהפרשת תרומה והפרשת מעשר טובל את הכרי וכן פי' הר"ש ז"ל ע"כ פריך הגמ' ניחא תרומה טובלת אבל מעשר האיך טובל הא כבר קדמה תרומה ונטבלת כבר ע"י התרומה ומשני דמיירי בשהקדימו בשבלין וכדר"א אמר רשב"ל מע"ר שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה והא דמסיים פטור מתרומ' גדולה הוא לאו דוקא ולא מייתי הא דר"א אלא לאשמעינן שחל שם מעשר בשהקדימו בשבלין כן פי' הר"ש ז"ל. ובס' מלאכת שלמה ז"ל מביא בשם הר"ש שירולי' ז"ל דגרסינן שהקדימו בכרי דאי בשהקדימו בשבלין אינו טובל וכן נרשם בירושלמי שת"י שהקדימו בכרי אבל אינו כ"י הגר"א ז"ל ולפענ"ד נראה דבין שהקדימו בשבלין ובין בשהקדימו בכרי אינו טובל

דכן משמע בירושלמי בפ"ב דמס' מעשרו' הל"ג כמבואר בדברינו שם. ונראה לפענ"ד דהסוגיא הזאת מתפרש' שפיר נכון בע"ה ופי' המשנה דאוסרת הגורן הוא כפשוטו כפי' המשניות להרמב"ם ז"ל דאסור לאכול עד שיפריש ממנו התרומה והמעשר ותרומת המעשר וא"צ להגי' כאן בכרי במקום שיבלים וא"צ לדחוק ולומר דמייתי דר"א בשם רשב"ל דפטור מת"ג ללא צורך רק לאשמעינן דיש מע"ר בשבלין כדכתב הר"ש ז"ל אלא דיש כאן הג"ה קלה דהא דגרסינן המעשר אוסר הגורן צ"ל תרומת המעשר וקאי על לישנא דמתניתין בסיפא דגרסינן תרומת המעשר אוסרת הגורן ואולי אף בלא הג"ה הכונה על תרומת המעשר משום דברישא נקט תרומה אוסרת הגורן ופי' תרומה תרומת כל הכרי ובסיפא נקט תרומת המעשר הוא לאו תרומה סתם אלא תרומה שעל המעשר לבד וע"כ תפס הגמ' לשון הרישא ולשון הסיפא וה"פ ניחא התרומה ר"ל התרומ' של הכרי דרישא ניחא דאוסר' הגורן אבל המעשר ר"ל אבל התרומה של המעשר דסיפא קשה וסובב להקשות על תרומה וקאמר דב' תרומות נקטינן במשנה א' תרומה של הכרי והב' תרומה של המעשר ניחא סתם תרומה אבל תרומה של המעשר קשה א"נ צ"ל בהדיא תרומת המעשר לשון דסיפא וה"פ ניחא דתרומה אוסרת הגורן דאסור לאכול עד שיפריש תרומה אבל האיך משכחת לה דאסור לאכול הגורן עד שיפריש תרו"מ הא בלאו הכי אסור משום התרומה ואין לומר דנ"מ אפילו אם הפריש התרומה מ"מ אסור לו לאכול עד שיפריש התרו"מ ז"א דאם כן למה תני גורן בסיפא ואוסר את הגורן כתרומה דמדייק הגמ' במס' תרומות בספ"ק דמדתני גורן כתרומה הוי דוקא כתרומה דאוסר הגורן לאחר מירוח ואחר גמר מלאכה הא כיון שנתרמה התרומה ותרומה טובלת הכרי עד שיוציא ממנה כל מעשרותיו ואפילו רבנן נמי מודיי לי' בכלכלת תאנים כדכתב הר"ש ז"ל כאן אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו דמעשר ראשון הוי איבעיא דלא איפשיטא אם קובע כלל להכרי כדאיתא בפ"ב דמעשרות הל"ג אבל תרומה לכ"ע קובעת וא"כ ל"ל מירוח ול"ל גורן ומשני דמיירי בשהקדימו בשבלים דפטור מתרומה גדולה וא"כ היה מותר לאכול גורן המעשרות גופי' משום דטבל דתרומה ליכא גבי' אבל אסור לאכול עד שיתרום תרו"מ והמעשר ראשון שהקדימו בשבלים אינו נטבל בשמו לאכילת ארעי מן התורה והא דאמר רשב"ל במס' ביצה דף י"ג דמע"ר שהקדימו בשבלים שמו טובל לאכול ארעי לאו מה"ת הוא ומה"ת אינו אסור אלא עד לאחר שנעשה גורן כדמדייק במס' תרומות בספ"ק ממתניתין דידן דתרו"מ אוסר את הגורן דוקא אבל בשבלים מותר משום דמעשר אינו טובל בשבלים לתרו"מ ומותר מה"ת לאכול המעשר בלא הפרשת תרו"מ ומכיון דפטור מתרומה גדולה וע"כ מסיק כאן בסוף הלכה זו דהסיפא דתרו"מ מיירי

שהקדימו בשבלין דאל"כ למה לי גורן ואי דהי' חייב בתרומה גדולה א"כ סוף סוף קשה ל"ל גורן ואי דלא הפריש עדיין התרומה א"כ תיפוק לי' דהת"ג אוסרת הגורן וע"כ מוכח מכאן דפטור מת"ג וכן מדייק הגמ' בספ"ק דמס' תרומות והא דמסדר הגמ' הכא ברישא הדין דסיפא משום דהתנא במתניתין מתחיל מאוסרת הגורן ברישא ע"כ מקשה על פרט הזה דאוסר הגורן התינח תרומה דרישא אבל סיפא קשיא ואין להקשות על דברינו מנ"ל לדייק כן ממתני' דידן דפטור מת"ג בהקדימו בשבלין דילמא מתני' חכמים היא דפליגי אר"א בפ"ב דמס' מעשרות הל"ג וס"ל דתרומה אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ז"א דהקושיא הזאת קשה גם על פי' הר"ש ז"ל אבל באמת דס"ל להגמ' דהמשנה נקט הדין הזה אליבא דכו"ע:

ר' יונה אמר ר' מיישא וחד מן רבנן חד מנהון אמר זאת אומרת שהפירות הטמאים חייבים בביכורים וחורנה אמר מע"ר שהקדימו בשבלים פטור מת"ג. פי' כל אחד הוציא דין והלכה ממשנה הזאת חד הוציא לענין שפירות טמאים חייבים בביכורים וחד הוציא מזה דמע"ר שהקדימו בשבלין פטור מת"ג והוא כמבואר בספ"ק דמס' תרומות מדתני גורן משמע דעשאו הבן לוי גורן מן המעשר אז הוי טבל לתרו"מ ואי דתרם תרומה גדולה קודם ל"ל גורן הא הת"ג טובלת להוציא כל המעשרות עד שלא נגמרה מלאכתו וכמבואר לעיל בדברינו:

הלכה ד

לששית ולשביעית לקטן בששית ששית בשביעית חמישית נכנס משישית לשביעית ולשמינית לקטן בשביעית ששית בשמינית שמינית. כן גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק:

מעשה בר"ע שליקט אתרוג בא' בשבט. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ה

והתני דם מהלכי שתים. גי' הגר"א ז"ל והתני פרט לדם מהלכי שתים והיא בפ' דם שחיטה:

הלכה ו

מתניתין דלא כר"א דתני ר"א אומר כוי אין חייבין כו'. גי' הגר"א ז"ל דלא גרסינן מתניתין דלא כר"א אלא ה"ג תני ר"א אומר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי מתני' דלא כרב כו' דהא אי אפשר לעמוד עליו:

ר"ה בעי קומי ר' יוסי למה לא תנינן הרובע והנרבע ממנו. כצ"ל וכן הוא בירושלמי שת"י:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ג

הלכה ג

עד היכן עד כדי שיכול להיות מן המובחר. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

פשיטא שהוא מקריב מהו מקריב ר' אימי אמר שלמים וכו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

ר"ז בעי יחיד שנתעצל. בירושלמי שת"י הגי' ר"ז אמר כו' קרניו מצופות כסף ונקוד כאן ב' נקודות להראות שעטרה של זית בראשו הוא התחלת ענין וקאי על מתניתין:

וכי יש קטן וגדול בישראל. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דקס"ד דלפי כבוד הנכנסים היו יוצאין ויש נ"מ בין אם הי' בא אדם גדול או אינו אדם גדול ע"ז פריך וכי יש קטן וגדול בישראל כיון דעושה מצוה מאי נ"מ בין גדול לקטן ומשני דכבוד הנכנסים הכונה כבוד האוכלסין אם היו באו אנשים הרבה או מעט:

ע"ד דר' יוחנן ניחא. ר"ל שלא יטריח שיקומו מפניו עוד הפעם ודי שיקומו מפניו פעם אחד אבל ע"ד דר"א קשיא א"כ לא יקום כל עיקר בתמי' דהא בפעם השני א"צ לעמוד מפניו א"כ אינו מטריח כלל במה שעובר וכי לא יעבור כלל ולא יקיימו מצות קימה כלל בתמיה והיכי שייך טירחא יותר מדאי וכי בפעם אחת שייך טירחא בשלמא כשמקיימין פעם אחת מצות קימה שייך לומר שלא יטריח עוד הפעם משא"כ כשלא קיים כלל מצות קימה היכי שייך למימר שלא יטריח ומשני דלעולם מצות קימה לא הוי רק פעם אחת ופירוש שלא יטריח ה"פ אם רואה סייעתא של זקנים לא יעבור קדמיהון משום דאצל זקנים הוי העמידה טירחא ואין הפי' שלא יטריח יותר מדאי היינו פעמים אלא שלא יטריח לזקנים:

הלכה ד

ר"ה אמר כיני מתניתין ולקח הכהן וגו'. בירושלמי שת"י הגי' כאן מ"ט דמתניתין ולקח הכהן וכו' כפי' הפ"מ ז"ל:

תני חד סב קומי ר"ז חוזר להגדתי היום. ר"ל לאחר התנופה חוזר מתחלת הפרשה הגדתי היום ופריך וכי יש מגיד וחוזר ומגיד ומשני משום דפי' הגדתי הוא שכבר הגדתי ע"כ מגיד פעם שני ומכאן סמך להנו"ב ז"ל וכל אחרונים ז"ל דפוסקים באחד שכתב קבלתי עלי בשבועה לשון עבר דלאו כלום הוא כיון דלא קיבל אלא צ"ל מקבל עלי:

ר"ה בעי הנחה מהו שתתיר למחוסרי זמן. עי' בפ"מ ז"ל ומהרא"פ ז"ל מפרש קודם לעצרת הניחן:

תני אין עני' אלא מפי אחר. הגר"א ז"ל בכי"ק מחק זאת וה"ג תני ולא עוד אלא שסמכו למקרא וענית ואמרת אין עני' אלא מפי אחר ר"ל מלבד מה שנמנעו מלהביא מפני

הבושה התקינו שיהו מקרין את מי שהוא יודע משום שסמכו על המקרא דאין עני' אלא מפי אחר:

ר' יונה ור' ירמי' חד אמר מחזר מנא כו'. כפי' הפ"מ ז"ל ובירושלמי מס' מגילה פ"ד ה"א מובא זאת ושם מוגה יותר דיאמר סלא באל"ף ולא בה"א ר' פינחס מחזר פטימי בני תורין והכא גרסינן דר' פנחס ושם מוגה יותר:

הלכה ה

כיצד הוא עושה נותן שעורין מלמטה כו' חיטין ע"ג כו' תמרים ע"ג כו' זיתים ע"ג כו' רימונים ע"ג כו' תאנים ע"ג כו' למעלה מהן ענבים. כן גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק והוא דפרי האילנות למעלה מחטים ושעורין ובפרי אילנות כל המוקדם בפסוק הוא למעלה:

הלכה ו

ר' ינאי בשם ר"ח בר ווא. צ"ל ר' יוסי בשם ר"ח בר ווא וכן מוגה בירושלמי שת"י וכן מוכח מהא דלקמן:

מותר למלאות לו חבית של מים. וכן צ"ל לקמן בסמוך. כן מוגה בירושלמי שת"י וכן איתא בבבלי במס' נדרים דף ל"ח ע"ב ע"ש:

וכל המקיים ס"ת בביתו עליו הכתוב אומר הון ועושר וגו'. ובמס' כתובות דף נ' ע"א גרסינן הון ועושר וגו' זה הכותב ספרים וכו' ומשאילן לאחרים והכא קאמר כל המקיים ס"ת בביתו קרינן עליו הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד הוא משום דס"ת לשמיעה קאי ושומעין בביתו גם זה צדקה תחשב:

סליקא לה מס' ביכורים ברחמי ובסייעתא דשמיא בריך רחמנא דיהיב לן אורייתא קדישא ויזכני ד' ברחמיו להפיץ בישראל את הפירוש על כל הש"ס ירושלמי ואודה לשמו בכל יום תמיד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן: